

Назар Стодоля (скорочено)

Тарас Шевченко

Дія відбувається в XVII столітті в козацькій слободі поблизу Чигирина.

Акт перший

Хома Кичатий, багатий козацький сотник, має єдину дочку Галю. Прагнучи ще більшого багатства і пошани, він просить свою молоду ключницю Стеху умовити Галю піти за багатого старого чигиринського полковника Молочая. За цю послугу Хома обіцяє Стесі одружитися з нею. Хитра Стеха згоджується допомагати Хомі і переконати Галю, що старий чоловік кращий за молодого, бо буде в усьому догоджати і користися жінці.

Стеха питається у Хоми дозволу після розмови з Галею піти на вечорниці, і він дозволяє.

Хома, замислившись насамоті, сміється з довірливої Стехи, яку він ніколи не візьме за дружину, бо "Женись не на чорних бровах, не на карих очах, а на хуторах і млинах, так і будеш чоловіком, а не дурнем".

Хома попереджає дочку про прихід старостів. Галя радіє, гадаючи, що вони будуть від її коханого, молодого хорунжого Назара Стодолі. Хома сподівається, що якщо обдурена ним дочка вже подасть рушники, то потім її вже можна буде умовити, аби тільки не прийшов Назар.

"А подумаєш і те: яке йому діло до Галі? Се ж моя дитина, моє добро, слідовательно, моя власть, моя і сила над нею. Я отець, я цар її".

Прийшли старости, почалося сватання, Галя подала рушники, старости і батько випили за здоров'я молодих.

Аж тут з'явилися колядники і з ними Назар та його друг Гнат. Побачивши сватів, Назар зрозумів, чому саме в цей час полковник послав його з грамотами в Гуляй—Поле.

Назар Стодоля називає Хому "дітопродавцем", адже той обіцяв віддати Галю за нього. Він докоряє сотникові, нагадуючи, як колись врятував того від ножа гайдамаки, як Хома називав його сином.

Почувши від батька, що її просватали не за Назара, а за чигиринського полковника, Галя зомліла. Прийшовши до тями, вона клянеться коханому, що нічого не знала про наміри батька. Суперечка між Назаром і сотником, який починає глузувати з молодого козака, закінчується тим, що Назар хапає Хому за горло. Галя кидається між ними, і Назар опускає руки.

Не втрачаючи надії, Назар падає на коліна перед Кичатим, просить у нього пробачення, благаючи не губити його та Галю. Галя приєднується до благань Назара, та даремно — Хома нічого не хоче чути.

Звертаючись до коханої, Назар промовляє: "Бідна, бідна! В тебе нема батька, в тебе кат єсть, а не батько! Бідненька, серденько моє, пташечко моя безприютна. А я ще

бідніший тебе: у мене й ката нема, нікому і зарізати!.."

Потім цілує Галю, а вона обіймає і цілує його, Назар просить старостів переказати полковнику все, що вони бачили й чули. Він обіцяє Галі, що знайде правду і повернеться до неї.

Акт другий

Події розгортаються у чепурній прибраній хаті Мотовилихи, до якої молодь збирається на вечорниці.

Господиня, прибираючи в хаті, згадала свої молоді літа, а потім стала осуджувати Хому Кичатого, що взяв у ключниці молоду вертляву Стеху, яка так і липне до козаків; дочку ж свою вирішив зробити полковницею, хоча її любить такий гарний завзятий козак — Назар Стодоля. До хати завітали Гнат з Назаром. Хазяйка вийшла з хати, залишивши друзів наодинці.

Гнат намагався розважити Назара дотепним словом, та той зовсім занепав духом. Раптом він підвівся і сказав, що поїде до Чигирини і уб'є полковника, якщо той не відступиться від Галі. Гнат порадив товаришеві краще викрасти дівчину, підкупивши для цього Стеху.

Друзі домовились, що Гнат із кіньми чекатиме закоханих біля старої корчми. Звідти їм треба їхати до Запорозжя, де "сам гетьман не більший од чабана", тим більше, що Назар не виписався з запорізьких козаків.

До хати увійшла Стеха. Гнат із хазяйкою вийшли закликати на вечорниці кобзаря, а Назар дав Стесі гроші і пообіцяв подарувати ще й плахту, якщо вона викличе до нього Галю. Стеха погодилась.

Повертаються Гнат і хазяйка, приходять молодь і музиканти. Розпочинаються вечорниці. Гнат трохи потанцював і попрощався, привселюдно поцілувавши Стеху. Стеха танцювала з козаками, співала. Потім на прохання молоді кобзар почав розказувати казку про страшну турецьку царицю. Але Стеха не дослухала казки, бо побилася об заклад з козаками, що вночі піде до старої корчми і принесе звідти цеглинку або кахлю. Вона виходить, танці тривають.

Акт третій

Стеха біля розваленної корчми зустрілася з Назаром і Галею. Ті попросили її подивитись, чи немає Гната з кіньми. Але Стеха, перш ніж бігти, відломила від печі кахлю, сказавши, що це від вовків.

Галя з Назаром залишаються в корчмі чекати Гната. Назар кинув на сніг кирею і посадив на неї дівчину, щоб зігріти їй ноги, надів на них власну шапку. Закохані говорять про своє кохання. Галя каже, що молитиметься за свого батька, навіть якщо він проклене її за втечу з дому.

Назар розповідає про свій намір відразу по приїзді до козацького міста Кодака обвінчатися з Галею, щоб ніхто вже не міг їх розлучити. Але дівчина мучиться сумнівами, бо вона любить батька, їй шкода його покидати.

Галя згадує страшні розповіді няньки про ту зловісну корчму. Колись тут було вбито запорозького старшину, потім на цьому місці Богдан Хмельницький зустрічав

труну зі своїм загиблим на війні сином Тимішем, пізніше у корчмі вирізали євреїв, і відтоді в ній нібито живуть привиди померлих.

Галя боїться, і Назар заспокоює дівчину. Вона дає йому весільну хустку, яку взяла з собою, щоб пов'язати нареченого на весіллі. Закохані любо розмовляють, цілуються, а тим часом до корчми підкрадаються Хома Кичатий з челяддю і Стеха.

Назар вихопив шаблю, і сотникова челядь побоялась до нього підступитися. Починається бій на шаблях між Назаром і Кичатим. Галя падає між ними на коліна. Хома хоче схопити дочку, Назар боронить її, аж тут ззаду на нього нападають сотникові слуги і скручують йому руки. Галя благає батька не вбивати коханого:

"Тату, тату, кате мій! Я розірву тебе,— я день і ніч плекатимусь на тебе! Танцювать, плакати буду! Чого забажаєте, все робитиму — не вбивай його. Я за полковника піду..."

Коли Галя зомліла, челядь зв'язала Назара. Зав'язавши йому хусткою рота, козака кинули на снігу у поживу вовкам.

Аж тут нагодився Гнат, схопив сотника за груди і замірився на нього шаблею. Однак Хома нагадав йому про козацький звичай: якщо козак вбиває козака, то його ховають живим разом із вбитим. Гната це не зупинило, і він націлився пістолетом у сотника. Тоді Назар, якого Галя вже встигла розв'язати, зупинив друга, умовляючи не занепасти душу, бо Хома не вартий того. Кичатого відпустили. Він упав на коліна перед Назаром і просив пробачити за все скоєне. Щиро розкаявся і хотів спокутувати свої гріхи — піти у ченці, залишивши все своє добро дочці і Назару.

Хома благословив Галю і Назара на шлюб.